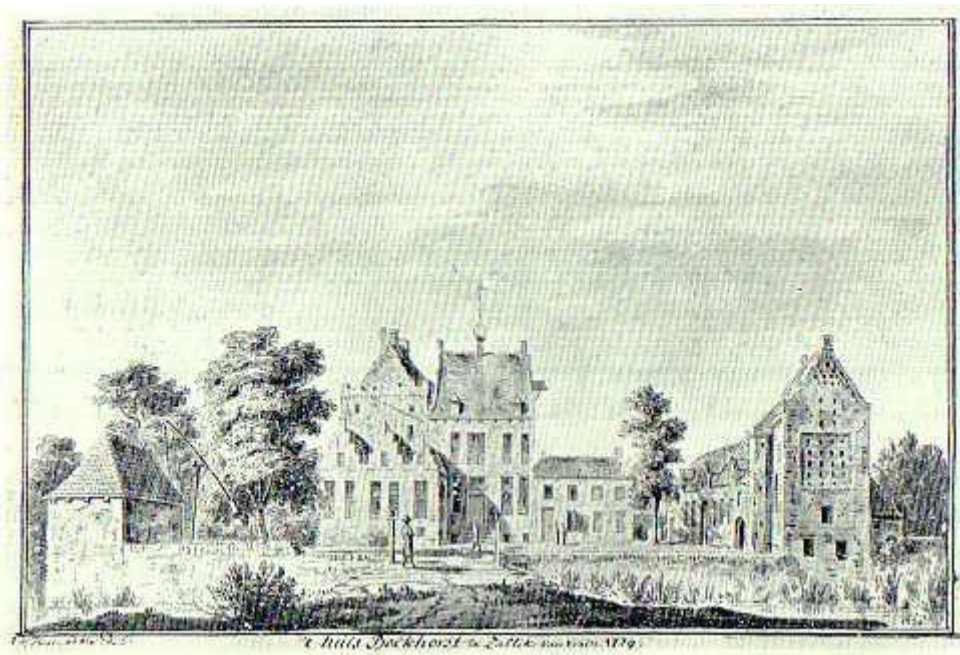


Buckhorst

Ten zuiden van Zalk nabij de IJssel ligt het terrein Buckhorst. Vroeger stond hier het enige middeleeuwse kasteel op het grondgebied van de gemeente, namelijk de havezate Buckhorst. De grachtenstructuur uit de kasteeltijd is nog globaal herkenbaar, evenals het lanenpatroon. Het meerdere malen verbouwde adelhuis maakte in de 19de eeuw plaats voor een boerderij, die sinds een aantal jaren geen agrarische functie meer heeft. Al geruime tijd is een projectteam actief om deze locatie opnieuw in te richten met een riant landhuis met bijgebouwen en tuinaanleg. Uitgangspunt voor het ontwerp zijn de historische landschappelijke structuren en de archeologische status van het terrein, want dit is een van drie archeologische rijksmonumenten in de gemeente.



De monumentale status van het oude landgoed legt aan de ruimtelijke ontwikkeling weliswaar beperkingen op, maar vormt tegelijkertijd een uitdaging, omdat het ontwerp één van de projecten is waar de gemeente bij betrokken is in het kader van Nationaal Landschap IJsseldelta. In de nota Ruimte is de IJsseldelta door het Rijk aangewezen als Nationaal Landschap, een gebied met (inter-)nationaal zeldzame of unieke landschapskwaliteiten en, in samenhang hiermee, bijzondere natuurlijke en recreatieve mogelijkheden. Het landgoed Buckhorst vormt een van de - vele - elementen waaraan het Nationaal Landschap IJssel delta zijn cultuurhistorische identiteit ontleent.

De bodemresten van het kasteel Buckhorst en de relevante historische bronnen houden de herinnering levend aan een geslacht dat van bijzondere betekenis geweest is voor Zalk en het omliggende gebied. Het tijdstip waarop de familie Van Buckhorst zich hier gevestigd heeft is, evenals het tijdstip van de aanleg van het kasteel, niet bekend.

Op de oudste afbeeldingen van het kasteelcomplex door A. de Haen (1729) en C. Pronk (1730) vertoont zich een rechthoekig hoofdgebouw met een kanteling. Dit moet het oudste onderdeel van het gebouwencomplex zijn. Het kasteel duikt in 1224 voor het eerst op in de bronnen. De toenmalige kasteelheer en zijn zoon waren samen met andere edelen in opstand gekomen tegen de bisschop van Utrecht. De kerkvorst won dit conflict en liet 'de toren' van Buckhorst in brand steken. Nadien herstelde de band tussen de heer van Buckhorst en de bisschop zich en verkreeg de edelman in 1230 toestemming tot herbouw.

Mogelijk is hierbij een deel van het oude kasteel behouden gebleven. Het gaat om een rechthoekig gebouw, waarvan de ouderdom mogelijk teruggaat tot de 11de eeuw. In 1093 trad een zekere Bernhard van Buckhorst op als getuige voor de bisschop, toen deze de schenking van de kerk te Zwolle aan de kanunniken te Deventer bevestigde. Later traden andere leden van de familie op als getuigen bij juridische aangelegenheden; hun positie kan worden afgeleid uit de aanduiding *liberi* (vrijen). Dit betekent dat zij ten opzichte van het landsheerlijke gezag een onafhankelijke positie innamen; zij verrichtten wel diensten voor de bisschop, maar er was geen leenverband. Deze autonomie duidt op een oude rechtspositie. Aanvankelijk, voor zover de bronnen terugreiken, beschikten de Van Buckhorsten over allodiale rechten op een deel van hun erfgoed.

De oude rechtspositie, de vermelding in 1093 en de vondst van een bouwfragment van tufsteen bij een verbouwing van de boerderij in 1973 zijn aanwijzingen dat het kasteel mogelijk al in de 11de eeuw bestond. Dit gebouw moet een zaalbouw geweest zijn, een rechthoekig kasteel met muren van natuursteen, in dit geval tufsteen. Aanwezigheid van een jongere variant is ook mogelijk; het kasteel bezat in dat geval muren van bakstenen en dan is er sprake van een zaaltoren. Het oudste gebouwdeel op de prenten van 1729/1730 was voorzien van een weergang en vormt de kern van het kasteel. In 1422 werd ten zuiden van het weerganghuis een bijna even grote vleugel toegevoegd. Het kasteelcomplex maakte vervolgens een hele reeks van verbouwingen en uitbreidingen door tot het kasteel, op een paar bijgebouwen na, in 1840 werd gesloopt. De bijgebouwen gingen tussen 1903 en 1933 tegen de vlakte, op één gebouwtje na, dat als boerenwoning diende. Bij de vernieuwing van de boerderij in 1973 verdween ook dit object, het laatste bovengrondse bouwwerk van het kasteel.

Sinds 1978 is het kasteelterrein een van rijkswege beschermd archeologisch monument. Het gehele gebouwencomplex werd omgeven door een stelsel van grachten. De monumentenlocatie meet ongeveer 130/135 bij 75/80 meter. In verband met de herinrichting is een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd, waarbij gekozen is voor non-destructieve onderzoeken door middel van een grondradar- en weerstandsmeting in combinatie met controleboringen. Het uitgangspunt is behoud van de kasteelresten en eventuele andere waardevolle archeologische sporen bij de planontwikkeling.

Een reconstructie van het kasteelcomplex is vereist om resten hiervan te kunnen ontzien bij de planrealisatie. Het door RAAP uitgevoerde onderzoek heeft duidelijk resten van het kasteelcomplex op een ondergrond van afzettingen van de IJssel kunnen aantonen. Andere waardevolle archeologische resten zijn niet aangetroffen. De met behulp van het veldonderzoek verkregen gegevens zullen als uitgangspunt worden gebruikt voor de herinrichting, zodat te zijner tijd een riant landhuis kan verrijzen op het voormalige kasteelterrein, waarbij de bodemrestanten van de havezate Buckhorst beschermd blijven.

Bronnen:

Kamper Almanak

http://www.kamperalmanak.nl/downloads/almanak2012/24_kampen_in_2011_cultuurhistorische_onderzoeken1.pdf

Wikipedia

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Buckhorst>